

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЖИРУН ДЕНИС МИКОЛАЙОВИЧ

Допускається до захисту:

к. філол. н., доцент,

доцент кафедри англійської філології

в.о. завідувача кафедри англійської
філології

Майя ЮРКОВСЬКА

«_____» _____ 20 ____ р.

ТЕМА

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР НА ПОЗНАЧЕННЯ
ЗОВНІШНОСТІ І ХАРАКТЕРУ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЕВІДА МІТЧЕЛЛА
«ТИСЯЧА ОСЕНЕЙ ЯКОБА ДЕ ЗУТА»)**

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури
(переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:

Ірина ЗАПУХЛЯК, к. філол. н.,

старший викладач

кафедри теорії і практики перекладу

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали/за шкалою ЄКТ5/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____ (підпис)

Вінниця 2025

АНОТАЦІЯ

Жирун Д.М. Особливості перекладу метафор на позначення зовнішності і характеру (на матеріалі роману Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута"). Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035. 041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська. Освітня програма «Англійська та друга іноземні мови (переклад включно)» Донецький та національний університет імені Василя Стуса, 2025.

Магістерська робота присвячена дослідженню метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" та їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко. Метафори структури розглядаються як складний багаторівневий механізм художньої репрезентації, що поєднує когнітивні, емоційні та естетичні параметри висловлення. Вони функціонують як інструмент моделювання внутрішніх станів персонажів та їхніх зовнішніх характеристик, забезпечуючи образність літературного героя. У першій частині дослідження визначено теоретичні засади сучасного розуміння метафори, подано узагальнену типологізацію її різновидів, а також окреслено значення перекладацьких трансформацій у процесі відтворення метафоричної структури тексту. Матеріалом аналізу стали 172 метафоричні одиниці з роману та їхні українські відповідники, що разом становлять 344 контексти, добір яких здійснено методом суцільної вибірки.

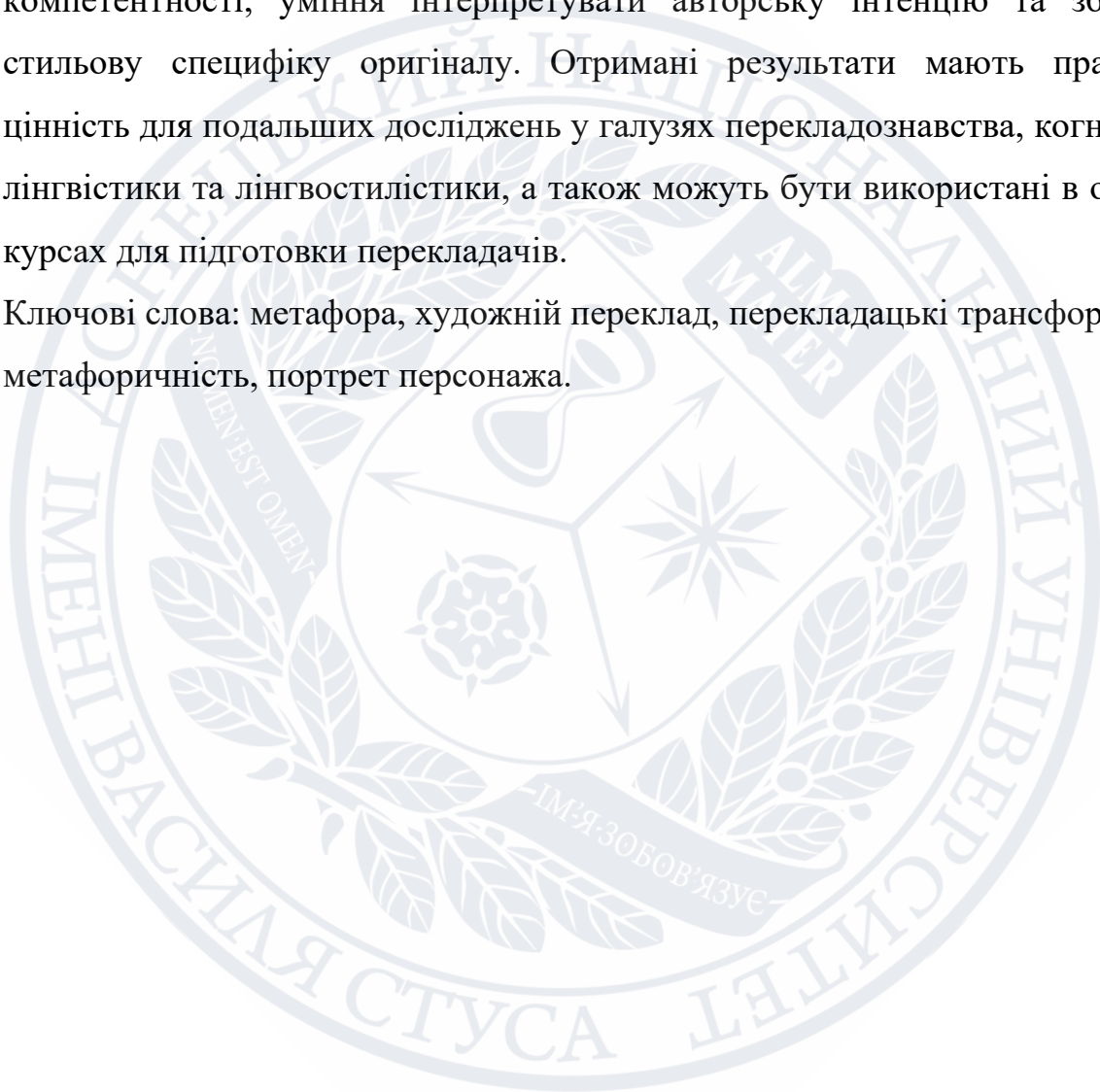
У другому розділі проаналізовано особливості функціонування метафор у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" та їхнього внеску у формування образу персонажа. Виокремлено тематичні групиметафоричних одиниць, що відображають емоційні стани, фізичні ознаки та внутрішній світ персонажів; а також способи передачі метафор українською мовою.

Особлива увага приділена перекладацьким стратегіям та трансформаціям, застосованим під час відтворення метафоричного змісту українською мовою. Проаналізовано випадки повного збереження метафоричної образності,

часткової модифікації та втрати метафоричного компоненту. Виявлено, що найефективнішими трансформаційними прийомами є конкретизація, генералізація, лексико-семантичні заміни, модулювання та перестановка, які дають змогу забезпечити адекватність і стилістичну відповідність перекладу.

Зроблені висновки свідчать, що відтворення метафоричного компоненту художнього тексту вимагає від перекладача високого рівня фахової компетентності, вміння інтерпретувати авторську інтенцію та зберігати стильову специфіку оригіналу. Отримані результати мають практичну цінність для подальших досліджень у галузях перекладознавства, когнітивної лінгвістики та лінгвостилістики, а також можуть бути використані в освітніх курсах для підготовки перекладачів.

Ключові слова: метафора, художній переклад, перекладацькі трансформації, метафоричність, портрет персонажа.

SUMMARY

Zhirun D. M. Peculiarities of translating metaphors to denote appearance and character (based on the material of David Mitchell's novel "A Thousand Autumns of Jacob de Zut"). Specialty 035 "Philology". Specialization 035. 041 Germanic languages and literatures (including translation), first English. Educational program "English and second foreign languages (including translation)" Donetsk and Vasyl Stus National University, 2025.

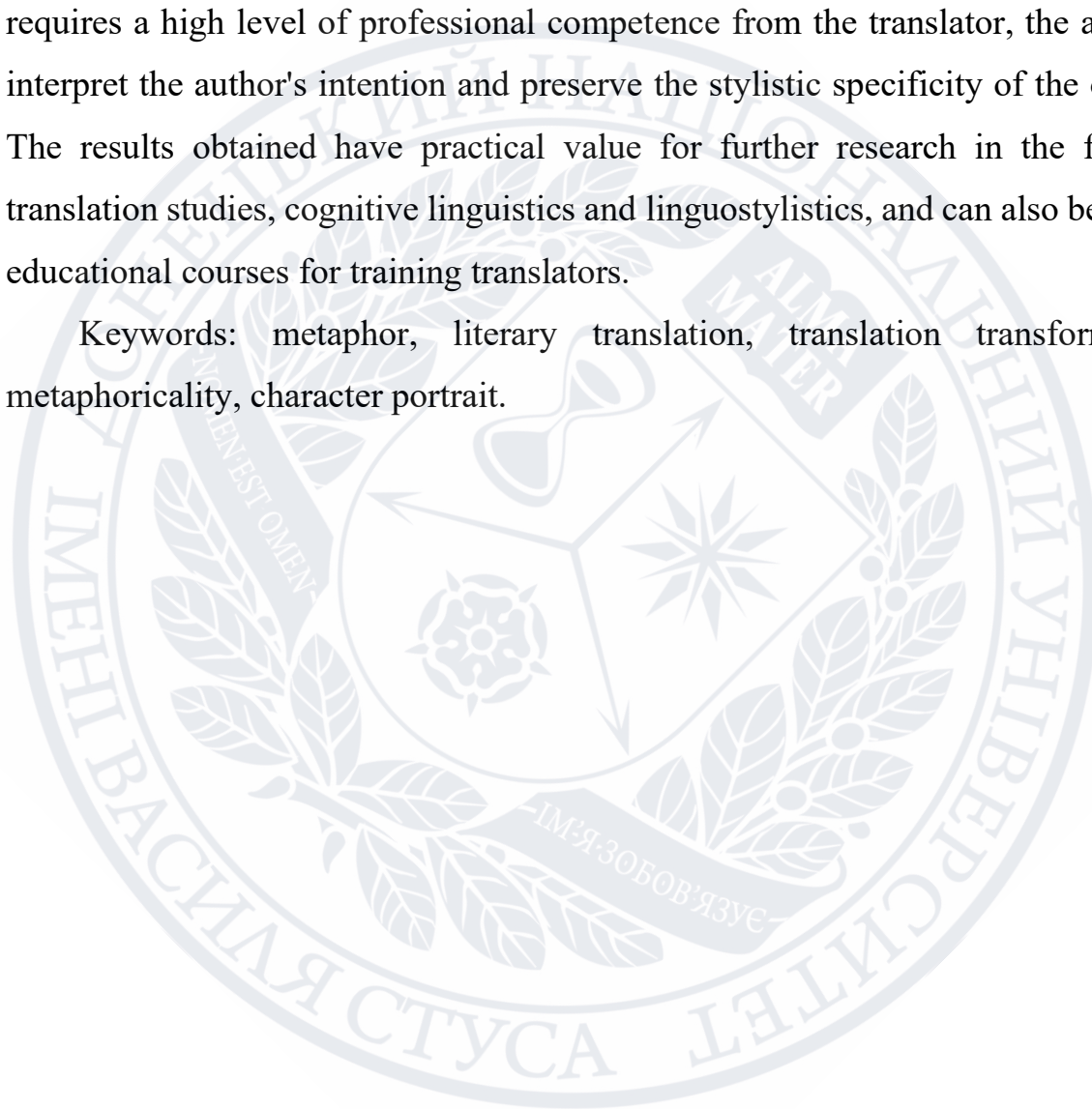
The master's thesis is devoted to the study of metaphors to denote appearance and character in David Mitchell's novel "A Thousand Autumns of Jacob de Zut" and their translation in the Ukrainian interpretation of Olena Lyubenko. Metaphors of structure are considered as a complex multi-level mechanism of artistic representation, combining cognitive, emotional and aesthetic parameters of expression. They function as a tool for modeling the internal states of characters and their external characteristics, ensuring the imagery of a literary hero. The first part of the study defines the theoretical foundations of the modern understanding of metaphor, presents a generalized typology of its varieties, and outlines the significance of translational transformations in the process of reproducing the metaphorical structure of the text. The material for the analysis was 172 metaphorical units from the novel and their Ukrainian counterparts, which together constitute 344 contexts, selected using the continuous sampling method.

The second section analyzes the features of the functioning of metaphors in David Mitchell's novel "A Thousand Autumns by Jacob de Zut" and their contribution to the formation of the character's image. Thematic groups of metaphorical units that reflect emotional states, physical features, and the inner world of characters are identified; as well as ways of transmitting metaphors in the Ukrainian language.

Special attention is paid to translation strategies and transformations used when reproducing metaphorical content in the Ukrainian language. Cases of complete

preservation of metaphorical imagery, partial modification and loss of the metaphorical component were analyzed. It was found that the most effective transformation techniques are concretization, generalization, lexical-semantic replacements, modulation and permutation, which make it possible to ensure the adequacy and stylistic correspondence of the translation. The conclusions drawn indicate that the reproduction of the metaphorical component of a literary text requires a high level of professional competence from the translator, the ability to interpret the author's intention and preserve the stylistic specificity of the original. The results obtained have practical value for further research in the fields of translation studies, cognitive linguistics and linguostylistics, and can also be used in educational courses for training translators.

Keywords: metaphor, literary translation, translation transformations, metaphoricality, character portrait.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ	11
1.1 Історія дослідження метафори	11
1.2 Типи класифікацій метафор	15
1.3 Підходи перекладу метафори	18
1.4 Експресивна метафора в літературному аспекті	20
1.5 Перекладацькі трансформації та їх класифікації на сучасному етапі розвитку мовознавства аспекті	22
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2 МЕТАФОРИ В РОМАНІ ДЕВІДА МІТЧЕЛА «ТИСЯЧА ОСЕНЕЙ ЯКОБА ДЕ ЗУТА»	34
2.1 Семантична класифікація метафор роману «Тисяча осеней Якоба де Зута»	35
2.1.1 Метафори тематичної групи «Зовнішність»	37
2.1.2 Метафори тематичної групи «Характер»	45
2.1.3 Метафори тематичної групи «Поведінка»	18
2.2 Переклад метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" в українськомовній інтерпретації Олени Любенко	37
2.2.1 Переклад метафор і з повним збереженням метафоричності	43
2.2.2. Переклад метафор з частковим збереженням метафоричності	49
2.3.3. Переклад метафор зі втратою метафоричності	56
Висновки до розділу 2	58
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:	62

ВСТУП

Метафора є одним з найбільш фундаментальних компонентів стилістики художньої літератури, публіцистики, рідше – наукової літератури. Це явище досліджували такі вчені-лінгвісти як Дж. Лакофф, М. Джонсон, М. Редді, Б. Дансигір, М. Леезенберг, Н. Д. Артюнова, Ю. Д. Апресян, О.О. Потебня, В. В. Виноградов тощо.

Пропоноване дослідження базується на вивченні метафор в англійській мові, яка за своєю природою є метафоричною. Не варто заперечувати той факт, що метафора – то доволі гнучке явище, тобто крім сталих й добре відомих символів існують й авторські та такі, що з часом вже втратили свою метафоричність.

У сучасному перекладознавчому дискурсі значну увагу приділено питанню передачі метафоричних конструкцій, оскільки метафора становить один із найскладніших елементів художнього тексту. Вона поєднує когнітивні, емоційні та естетичні смисли й водночас виконує важливу роль у формуванні образної системи твору та відтворенні психологічних характеристик персонажів. Тому процес передавання метафори в перекладі потребує від перекладача всебічного та методологічно виваженого підходу. У цьому контексті особливої ваги набуває використання різних перекладацьких трансформацій — таких як конкретизація, лексико-семантичні заміни, модулювання та перестановки, — що дають змогу забезпечити збереження смислової повноти, функціонального навантаження й стилістичної специфіки метафоричної структури в іншій мовній та культурній системі. Аналіз принципів відтворення метафор і вибору адекватних трансформацій є ключовою умовою досягнення відповідності перекладу оригіналові та дотримання авторського стилю.

Актуальність роботи полягає у визначенні особливостей метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осей Якоба де Зута" та їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко. Цей цей твір ще не був предметом окремої розвідки, а метафори на позначення

персонажу асоціюється з експресією, розмаїттям символів та авторських аналогій, матеріал для дослідження є повноцінним підґрунтям для вивчення особливостей метафор у романі та способів інтерпретації їх в українськомовній версії.

Метою магістерської роботи є вивчення метафор в літературному контексті, зокрема у метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" та способів їх перекладу в українськомовній інтерпретації Олени Любенко.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- 1) ознайомитись з теоретичними основами вивчення метафори, історією дослідженням та способами потрактування;
- 2) дослідити підходи до класифікацій метафор на сучасному етапі розвитку перекладознавства;
- 3) здійснити семантичний аналіз метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута."
- 4) дослідити та категоризувати способи їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко.

Об'єктом дослідження є метафори на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" та їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко.

Предметом дослідження є семантичні метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута" та шляхи їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко.

Матеріалом дослідження слугували 172 метафори, вилучені методом суцільної вибірки з метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осеней Якоба де Зута".

Методи дослідження Добір методів дослідження визначається його метою та поставленими аналітичними завданнями. Основним є *описовий метод*, який використано для формування авторської концепції, визначення методологічних підходів та побудови дослідницької метамови. *Метод*

суцільної вибірки застосовано для добору фактичного матеріалу, необхідного для ілюстрації основних положень. Зіставний аналіз використано для порівняння відповідних контекстів мови оригіналу та мови перекладу. Компонентний аналіз уможливив виокремити та описати семний склад досліджуваних мовних одиниць. У роботі також задіяно контекстуальний аналіз, що дозволив простежити функціональну обумовленість та стилістичну виправданість використаних засобів. Для часткового підрахунку структурних елементів тексту оригіналу та його перекладу залучено елементи кількісних підрахунків, а зіставлення результатів надало можливість уточнити характер і специфіку перекладацьких трансформацій. Кількісні показники слугували підґрунтям для формування узагальнюючих якісних висновків.

Теоретична цінність проведеної роботи полягає в упорядкуванні й узагальненні положень, що стосуються сучасних методологічних підходів до вивчення перекладацьких трансформацій та функціонування іншомовних елементів у художньому тексті. З практичного погляду отримані результати можуть бути використані в діяльності перекладача, зокрема під час роботи з художньою літературою, а також у навчальному процесі — під час викладання дисциплін, пов'язаних із перекладацькою практикою та теорією перекладу.

Практичне значення пропонованої розвідки полягає у тому, що її результати можна використовувати на таких дисциплінах як стилістика і переклад з англійської мови.

Наукова новизна дослідження зумовлена категоризацією метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осей Якоба де Зута" та їх перекладу в українській інтерпретації Олени Любенко, що досі не було об'єктом ґрунтовного дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської розвідки представлено на таких конференціях: Всеукраїнська наукова конференція здобувачів вищої освіти та молодих учених 18-19 квітня 2024 року та на Міжнародній науковій конференції «Актуальні питання

вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов» (21–22 червня 2024 р.).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них загальних висновків, списку використаної літератури (20 наукових джерел українською, англійською мовами). Загальний обсяг роботи складає 64 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАФОРИ

1.1 Історія дослідження метафори

Найдавнішим трактуванням явища перенесення імені можна вважати трактування Арістотеля. Згідно із його працею «Поетика», «метафора – перенесення слова зі зміною значення або з роду на вид, або з виду на рід, або з виду на вид, або за аналогією» [2, 75]. На думку античного мислителя, це мовне явище будується на індивідуалізмі мовця, який вміє помічати схожість між предметами та здатен створювати власні метафоричні одиниці [2, 79-80].

У четвертій книзі давньоримського підручника риторики “*Rhetorica ad Herennium*”, що датується приблизно 70 р. до н. е. [21, 20], метафора описується як один із десяти канонічних тропів, що виходять поза значеннєві рамки слова. До цих тропів належать: ономаіопея (*nominatio*), антономасія (*pronominatio*), метонімія (*denominatio*), перифраз (*circumitio*), гіпербатон, гіпербола (*superlatio*), синекдоха (*intellectio*), катахреза (*abusio*), власне метафора (*translatio*) та алегорія (*permutatio*) [13, 271]. Невідомий автор також дає перелік функцій метафор у мовленні, всього їх шість: створення чіткого уявлення у підсвідомості про предмет, лаконічність, уникнення вульгарності, возвеличення, применшення та прикрашання [21, 20]. Тут можна простежити аналогічне, про що задовго до написання підручника віщав Арістотель: «Цінність мовного стилю в тому, щоб бути ясним і не бути низьким»; «[...] одне робить мову не грубою і не низькою, це діалектизм, метафора, прикраса та інші зазначені види, а слова загальноновживані нададуть їй ясності» [2, 77-78].

На думку римського оратора Цицерона, метафори спочатку використовувалися за відсутності погожих слів для опису, і тільки пізніше цей троп став засобом красномовства [21, 19]. Цицерон пропонує дотримуватися давньогрецького найменування явища метафори без створення нової термінології, хоча, посилаючись на Арістотеля, із яким він солідаризується, суперечить йому. У трактаті “*De Oratore*” Цицерон нехтує використанням

грецької термінології, автентичного найменування тропів, зокрема метонімії, алегорії, катахрези, метафори, класифікуючи їх як *іносказання*; як альтернативу, Цицерон вживає латинські еквіваленти тропів. Вже в іншому трактаті “Orator”, *Translatio*, тобто метафору, Цицерон відносить до типу *тропів*, чи то пак *засобів прикрашання*. Потому пропонується визначення метафори: це вираз, що переноситься з іншого предмета за схожістю заради приємності, або ж з необхідності [8, 63-65].

В епоху Середньовіччя особлива увага вивченню метафори не приділялася. У період панування християнської догматики на теренах Європи побутувала думка, що бесіда із Богом можлива лиш за умови вживання у молитвах метафор, порівнянь та аналогій.

Філософи Відродження, зокрема французький філософ Петрус Рамус (1515-1572) стерли межу, що розділяла логічне вживання перенесення імені та поетичне начало метафори [21, 20-21].

Німецький філософ Фрідріх Ніцше (1844-1900) у есеї “Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne“ (1873) зазначає, що *метафори, так само як метонімії та антропоморфізми, одним словом – зв’язки людини, являються фігуративними, риторично та поетично прикрашеними одиницями, які із тривалим вжитком, вважаються канонічними, сталими* [переклад з нім. – власний].

[...] Metaphern, Metonymien, Anthropomorphismen, kurz eine Summe von menschlichen Relationen, die, poetisch und rhetorisch gesteigert, übertragen, geschmückt wurden, und die nach langem Gebrauch einem Volke fest, kanonisch und verbindlich dünken [...] [17].

Тут філософ також наголошує на тому, що тільки завдяки своєму суб’єктивізму людина може зрозуміти метафоричну природу світу.

У ще одній своїй праці «Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik» Ніцше подає так звану *теорію загальної метафори*, що базується на усуненні *власного*; з одного боку – метафори як такої не може бути без індивідуальності,

з другого боку – метафора тісно пов'язана із усуненням усього *власного*, що мається на увазі – *сутності* світу [14, 26].

У період з 1830 по 1930 роки інтерес до вивчення метафори серед наукових кіл дещо знизився, але з 30-х років XX століття, з появою публікації А. А. Річардса «The Philosophy of Rhetoric» (1936), явище перенесення імені знову повернуло собі популярність й відтоді вивчається як лінгвістичне явище сучасної метафорології. Річардс зазначає, що метафора – це своєрідна гра слів, спонтанність у всій своїй красі, яка потребує вміння та обачності. У цій праці автор також посиляється на твердження поета П. Б. Шеллі, що мова – метафорична; вона визначає раніше незнані зв'язки та розвиває їх до тих пір, доки одиниці, що складають метафору, із часом стають індикаторами ідей (thoughts). Керуючись цим, Річардс дає ще одне тлумачення метафори – це не лише заміщення слів, але й обмін думками, узгодження контексту. Звідси висновок: ідеї – метафоричні, вони розвиваються засобами порівняння [19, 90-94]. Новаторством Річардса вважається виділення складників метафори у межах термінології, дано їх два: *tenor* (вміст) та *vehicle* (оболонка)¹. «Вміст» – це зміст метафори, «оболонка» – предмет чи явище, що підлягає порівнянню [20, 96].

На думку іспанського філософа Хосе Ортега-і-Гассета, *метафора – це не лише засіб вираження, а й суттєвий засіб мислення. [...] Метафора слугує тим знаряддям мислення, за допомогою якого нам вдається досягнути найвіддаленіших ділянок нашого концептуального поля. Донести думку, зробити її доступною для інших – цього замало, потрібно ще самому мовцеві осягнути речі, суть яких важко пояснити одним словом. З вищевказаної цитати, можна виділити дві функції перенесення імені (що й контекстуально згадується в есеї «Дві великі метафори»): виражальну та таку, що слугує мисленню. Цікавою є аналогія Ортега-і-Гассета між метафорою та ідеограмами, що згадується у есеї «Дві великі метафори»: метафора – це сукупність ідеограм [7, 71-75].*

Новий етап у дослідженні явища перенесення імені ознаменувався появою у 1980 році праці Дж. Лакоффа та М. Джонсона «Метафори, якими ми живемо» (“Metaphors We Live By”). Вихідною точкою їх програмної праці стала стаття М. Редді “Conduit Metaphor” (1979), у якій дослідник дає уявлення про *провідну метафору* (“conduit metaphor”) як елемента метафоричного концепту. Варто зазначити, що в подальшому, у наукових працях, основою яким слугує труд Лакоффа та Джонсона, замість терміну *метафоричний концепт* вживають *концептуальна метафора* або власне *метафора*. Автори книги виділили два ключові моменти з власної теорії:

- Багато метафор будуються на підґрунті досвіду
- Всі метафоричні концепти взаємопов’язані, оскільки будуються на досвіді.[21, 24-26].

Найменування компонентів метафори – вмісту та оболонки - авторства Річардса витісняється запропонованими Лакоффом та Джонсоном термінами, які подаються як *source domain* (вихідний домен) та *target domain* (цільовий домен). Тепер розглянемо класичну метафору “*ARGUMENT IS WAR*”, класичну в розумінні наочного прикладу, шаблону для концептуальних метафор. Даний зразок явища перенесення імені підпадає під схему “*TARGET IS SOURCE*”. *Суперечка і війна* – зовсім різні речі, й *суперечка* не являється одним із видів бойових дій; тут виділяється часткова схожість між цільовим та вихідним доменами, навіть деякі аналітики сприймають вихідний домен *війна* як дещо абстрактне та за масштабами всеохоплюючим, тому пропонується така модель: “*ARGUMENT IS COMBAT*” [11, 14-15]. Тут концепт розподілений метафорично, так само як і дія у рамках метафори, тому, як висновок, мова є метафоричною [16, 5].

1.2 Типи класифікацій метафор

Перш за все варто розібратися у визначенні *класифікація*. Посилаючись на «Тлумачний словник української мови (Томи 1-11 А-Ояснювати)», можна отримати таке формулювання: *Класифікація* – це система розподілу

предметів, явищ або понять на класи, групи т. ін. за спільними ознаками, властивостями. Метафора, як предмет, який можна розділити на класи та категорії, є доволі складним лінгвістичним явищем, що характеризується неоднозначністю та розмаїттям підходів класифікацій. Як правило, загальне розгалуження, неконсолідованість у підходах серед науковців виникає на ґрунті власних тлумачень щодо того чи іншого явища [6, 108], так само й з метафорою, якщо врахувати багатогранність думок, запропонованих лінгвістами.

На фоні концептуальної теорії метафори Лакоффа та Джонсона пропонується три види метафор:

- Структурні – один метафоричний концепт відображається в іншому.
- Орієнтаційні – система концептів організована у просторовій відносності один до одного: *He's at the peak of health; He dropped off to sleep.* (Lakoff; Johnson).
- Онтологічні - предмет може розглядатися як сутність, що дозволяє нам його класифікувати, давати кількісну оцінку, розглядати даний об'єкт як першопричину та виражати власне ставлення до нього. До прикладу: *Inflation is lowering our standard of living* (Lakoff; Johnson). На основі даного прикладу ми можемо простежити, яку оцінку мовець дає явищу «інфляція», першопричиною чого це явище є.

Як ми вже згадували у попередньому пункті, *предтечою* цієї теорії, а отже і класифікації стала праця М. Редді про провідну метафору (conduit metaphor). Концепція Редді полягає у тому, що за метафоричними одиницями прихований людський досвід [10 Lakoff Johnson]. Проблемою використання метафор у комунікації, як пише Редді, може стати *прірва*, непорозуміння між співрозмовниками – щоб зрозуміти суть метафори, реципієнту потрібен певний час [19, 286-287].

Крім того, угорський мовознавець З. Кевечеш зараховує до класифікації Лакоффа та Джонсона також і *метафору образ-схема*, що працює не за

системою доменів, а за концептуальними елементами *образ-схема*. Даний вид не обмежується просторовими рамками як орієнтаційна метафора, але залежить від нашого розуміння реалій. Наприклад: схема *in-out* – *The stumblebumps are like Prince Albert, they ran out of luck, hit the skids* (Pancake). Ми можемо побачити, що *ran out of* не означає просторовий рух: V + out, як стверджує Кевечеш, містить у собі в більшості випадках негативну конотацію [15, 36-37].

Н. Д. Арутюнова, як зазначає А. С. Овсієнко, виділяє такі види метафор [6, 108]:

- Номінативні, що ґрунтуються на заміні одного описового значення іншим і омонімії, що служать джерелом.
- Образні метафори, що розвивають фігуральні значення і синонімічні засоби мови.
- Когнітивні метафори, що утворюються у результаті перенесення значення і які утворюють полісемію.
- Генералізуючі метафори – на лексичному рівні стирають межі між логічними порядками та виникненням логічної полісемії.

Розглядаючи метафору, як предмет перекладу, П. Ньюмарк поділяє її на шість видів: мертву або стерту метафору (*dead*), метафору-кліше (*cliché*), загальну (*stock*), адаптовану (*adapted*), недавню (*recent*) та оригінальну (*original*). Посилаючись на працю Ньюмарка українська мовознавиця Т. Олійник для кожного із видів подає тлумачення:

- Мертві метафори – метафори, що не мають фігуративного значення. Використовуються в описах часу та простору, географічних об'єктів та людської діяльності. Такі одиниці найчастіше виступають словами, що позначають частини тіла, природні явища та абстрактні концепти. Наприклад:

[...] *a city seen from a distance – from the bow of an approaching ship* [...] (Cheever) (тут: *ніс корабля*).

- Метафори-кліше – метафори, що втратили естетичну сутність й нині виконують конотативну функцію; сприяють більш ясному вираженню думок із емотивними вкрапленнями:

*A passing fighter **plane bursts into flames*** (Stephenson).

*He swam [...] breathing either with every stroke or every fourth stroke and counting somewhere well **in the back of his mind** the one-two one-two of a flutter kick* (Cheever).

- Загальні метафори дають опис як конкретним так і абстрактним поняттям, що мають значний емоційний вплив на читача та, на відміну від стертих метафор, виконують естетичну функцію. Значним чином залежать від культурного субстрату [12, 22].

*[...] every thing was **under the sway of the** “Goddess of Reason”* (Irving).

- Адаптовані метафори – авторські метафоричні okazionalizmi. Такі метафори при перекладі повинні бути адаптовані до реалій цільової мови. У цьому випадку, метод калькування відкидається.

- Недавні або нові метафори – метафоричні неологізми, значення багатьох із них неможливо розтлумачити, але у вихідній мові користуються популярністю: *with it/in it* - *модний*; *walkman* – в описовому перекладі – *портативний плеєр*; *greenback* – *доларова купюра*; *head-hunter* – *вербувальник*.

- Оригінальні метафори – це індивідуальні авторські метафори, що використовуються безпосередньо автором та не використовуються у розмовній мові. На думку Ньюмарка, переклад авторських метафор повинен бути максимально наближеним до оригіналу, оскільки через такі одиниці можна простежити індивідуальний стиль та особистість автора, а метафоричні нововведення сприяють збагаченню вокабуляру у цільовій мові.

А. С. Овсієнко звертає увагу на класифікації метафор в українському мовознавстві, зокрема на ту, що розрізняє одиниці перенесення імені за

подібністю у формі, розміщенні у просторі, кольорі, міцності, ступені цінності, звучанні, функції, розмірі й кількості та враженні, що справляє предмет.

Л. Бережна виділяє такі види метафор [3, 403-404]:

- Різка метафора – об'єднує віддалені за спорідненістю семантичні одиниці.
- Стерта метафора – загальноприйнята метафора, фігуральний аспект якої не відчувається.
- Метафора-формула, що характеризується стереотипністю та іноді її неможливо подати у вигляді нефігуральної конструкції.
- Розгорнута метафора, що поступово втілюється протягом фрагмента повідомлення.
- Реалізована метафора – оперування метафоричним виразом без врахування його фігурального характеру.
- Прозопопєя – перенесення властивостей живих предметів у неживі.

За функціональними характеристиками прийнято поділяти метафору на ідентифікаційну (виокремлення позначуваного), предикативну (вказує на ознаку), образно-естетичну (виступає художнім засобом) та оцінно-експресивну (співвідношення в емотивному плані) [5, 27].

1.3 Підходи перекладу метафори

У ході розгляду підходів перекладу метафоричних одиниць нам вдалося виділити лише дві перекладацькі методології. Одна із них, автором якої є П. Ньюмарк, користується неабиякою популярністю серед науковців, загалом - є основою в дослідженнях перекладу метафори.

При розгляді перекладацької методології, яку можна застосувати щодо метафор, варто знову звернутися до Ньюмарка. Він наводить сім способів перекладу метафоричних одиниць [17, 88-91]:

- 1) Відображення реалії у цільовій мові, залежно від частоти вживання у вихідній мові: *ray of hope* – *проблеск надії*; *to cast a shadow over* – *відкинути тінь*.
- 2) Перекладач може здійснити зміну образів з вихідної мови в цільовій: *when in Rome, do as the Romans do* – *в чужий монастир зі своїм статутом не входять*.
- 3) Переклад засобом заміни метафори на порівняння.
- 4) Переклад метафори (або порівняння) із доповненням у цільовій мові.
- 5) При перекладі від метафори залишається зміст: *to earn one's living* – *заробляти на свій хліб*.
- 6) Опущення, у випадку, якщо метафора здається перекладачеві недоречною.
- 7) Метафора із сенсом: *The tongue is a fire*; звідси можна зрозуміти, наскільки руйнівною є сила слова, що уподібнюється вогню.

Ньюмарк також розробив алгоритм перекладу, який являється попередньою процедурою, що повинна бути застосована перекладачем перш ніж останній визначиться зі способом інтерпретації. На даному етапі, завданням тлумача є [9, 279-280]:

- 1) визначити, на чому ґрунтується схожість предметів, а також розібратися у тому, чи носить у собі порівняння позитивний або негативний зміст;
- 2) зрозуміти, у якій мірі варто передати семантичне значення метафори.

Крім того, Ньюмарк дає можливість у деталях розглянути структуру метафори, задля того, щоб краще зрозуміти об'єкт перекладу, тому нашій увазі пропонується ще один алгоритм, де виділено складники метафори:

- 1) об'єкт – те що описується за допомоги метафори;
- 2) образ – предмет або явище, в межах якого описується об'єкт;
- 3) смисл – точка зіткнення обох значень, спільні аспекти образу та об'єкта;
- 4) власне метафора – засоби опису образів, що переносяться на об'єкт;

5) метонімія – образ, як змінний компонент об'єкта.

Т. А. Казакова, як зазначає О. А. Ясинецька, рекомендує наступні способи перекладу метафори [10, 97]:

- 1) повний переклад (експресія та сполучуваність зберігаються при передачі);
- 2) додавання та опущення;
- 3) заміна;
- 4) структурне перетворення;
- 5) традиційний відповідник;
- 6) паралельне іменування метафоричної основи (форма може видозмінюватися, але образ сталий).

Звідси можемо побачити, що стратегій, які можна застосувати при перекладі метафор, небагато; так само змістовно – вищезгадані підходи мають багато спільного, й перекладач може вибирати будь-який із них на власний розсуд.

1.4 Експресивна метафора в літературному аспекті

Будь-який художній текст являється унікальним явищем, неповторним, незважаючи на те, що існує в середовищі подібних текстів, які поділяють свою належність одному авторові та підпорядковуються вимогам жанру. Під рамки дослідження також підпадає й мова художнього твору, яка може бути проаналізована з врахування таких характеристик [1]:

- Стилістична неоднорідність, яка простежується в контомінації функціональних стилів та у взаємопроникненні їх лексико-граматичного складу та особливостей експресії й стилістики.
- Різнопланова презентація індивідуальної авторської інтенції, що зумовлена впровадженням у художній текст метафоричної номінації, наданням експресивно-емотивних потенцій мовним одиницям усіх рівнів, використанням стилістично класифікованого словника мови.

Саме звернення до такого об'єму засобів мови допоможе автору розвинути власне авторське мовлення.

- Образність, як система зі своєю будовою та компонентним складом.

Як зазначає Е. Анан'ян, звідси можна зрозуміти, що розкриття естетичного ідеалу письменника можливе за умов задіяння одиниць різних рівнів мови, однак метафоризація тут посідає чільну позицію, оскільки саме перенесення імені зумовлює виникнення образності слова, а авторське мовлення набуває унікальності.

Метафора не може існувати поза рамками емотивного та інтелектуального навантаження, яке опановує реципієнтом під час так званого емоційного штурму. Таке емоційне навантаження виникає й у автора під час створення власної метафори, відображається у мові в експресивній функції, яка допомагає зрозуміти особливість певного предмета на фоні інших та виразити емоційну оцінку стосовно нього.

В. Телія, на яку посилається Е. Анан'ян, стверджує, що під експресивністю ми розуміємо не що інше, як не нейтральність, відсторонення, що надає мові виразності та незвичайності.

Оцінно-експресивна метафора завжди емоційно насичена та стилістично підкреслена. Вона спрямована на формування в адресата емоційно-оцінного ставлення від сприйнятого. Для того, щоб досягти ефекту психологічного впливу, що може викликати емоційну реакцію у реципієнта, потрібно зберігати діафоричний стан метафори, тобто комплекс образів та асоціацій повинен сприйматися як живий: *lion* – лев (хоробра людина); *witch* – відьма (зла жінка); *honeу* – досл.: мед (любий). Дана семантика відображає процес перенесення імені та оцінно-експресивне значення. К. Головенко стверджує, що оцінно-експресивна метафора здатна породжувати національно-культурні уявлення, що можуть співвідноситися з почуттям [4]:

- презирства: *fairy* – фея (тут: гей);
- недбалості: *trifle* – дрібниця (щось незначне);

- потягом до знищення кого-небудь: *pest* – паразит (той, хто доставляє прикроці);
- бажанням виразити осуд: *zombie* – зомбі (людина, яка перебуває під сильним впливом певного чинника);
- захоплення: *goddess* – богиня (вродлива жінка).

На думку Головенко, оцінно-експресивні метафори утворюються від:

- зооморфізмів;
- назв рослин;
- роду людської діяльності: *butcher* – м'ясник (кровожерлива людина);
- термінів спорідненості: *labyrinth* – лабіринт (щось складне);
- неістот: *shield* – щит (захисник);
- історико-культурних найменувань: *lackey* – лакей (прихвостень);
- людей з фізичними вадами: *Quasimodo* – Квазімодо (горбань);
- релігійних номінацій: *Doubting Thomas* – Хома Невіруючий (скептик);
- античних найменувань: *satyr* – сатир (розпусник);
- природніх явищ: *sun* – сонце (джерело життя);
- етнічних груп: *gypsy* – циган (кочівник).

Розглянувши дані приклади, можна сказати, що експресивна метафора побудована на асоціаціях, однак не варто забувати, що є такі одиниці, що вже з роками втратили конотативний елемент, напр.: *drunk as a skunk* – досл.: п'яний як скунс (метафоричне найменування неприємної людини).

1.5 Перекладацькі трансформації та їх класифікації на сучасному етапі розвитку мовознавства аспекти

У сучасному перекладознавстві існує значна кількість класифікацій перекладацьких трансформацій (далі — ПТ), які запропоновані представниками різних наукових шкіл. Дослідники пропонують упорядковувати ПТ за ступенем і характером відхилення від міжмовних відповідників. У таких типологіях трансформації поділяються на кілька основних груп: 1) морфологічні, що передбачають заміну однієї граматичної

категорії іншою або використання кількох альтернативних форм; 2) синтаксичні, пов'язані зі зміною синтаксичної ролі окремих слів чи словосполучень; 3) стилістичні, спрямовані на модифікацію стилістичного забарвлення певного відрізка тексту; 4) семантичні, що стосуються зміни не лише форми вираження змісту, а й коригування самих змістових ознак, які репрезентують ситуацію; 5) змішані трансформації, які охоплюють лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні модифікації [29, с. 56].

Вагомий внесок у розвиток теорії трансформацій зробила О. О. Селіванова, яка запропонувала новий підхід до їх класифікації. Її концепція ґрунтується на тріаді мовного семіозису, що була сформульована Ч. Моррісом, тобто на взаємопов'язаних вимірах семантики, синтактики та прагматики. Науковиця зазначає, що переклад варто розглядати як процес перетворення семіотичного продукту однієї мовної системи на одиницю іншої мовної системи, адаптовану до інтерпретанти адресата [57, с. 456]. На її думку, чітке розмежування трьох складників семіозису є вкрай складним завданням, адже зміна форми майже завжди тягне за собою модифікацію смислу, а коригування прагматичного впливу передбачає утручання і в зміст, і в структуру повідомлення.

Враховавши таку нерозривність формального, змістового й прагматичного рівнів, Селіванова умовно поділяє перекладацькі трансформації на дві групи: формальні та формально-змістові. Ці трансформації зумовлені особливостями взаємодії мовних систем оригіналу та перекладу, а також впливом контекстуальних і прагматичних чинників. Окремо виділяються прагматичні трансформації, які за своєю суттю також належать до формально-змістових [57, с. 458]. Формальні трансформації характеризуються модифікацією форми при збереженні змісту, тоді як формально-змістові передбачають зміну форми, що супроводжується певною семантичною корекцією. Кожна група включає одиниці різних рівнів мовної структури: фонетичного, графічного, лексичного, граматичного (зокрема морфологічного та синтаксичного) [57, с. 458].

С. Швачко розглядає специфіку трансформацій у поетичному перекладі. Науковиця досліджує зміни, які відбуваються під час передачі образності та ритмомелодики, звертаючи увагу на девіації поверхневого рівня тексту за умов збереження глибинної смислової структури [73, с. 92]. Значний пласт українських досліджень у сфері перекладознавства присвячений виокремленню конкретних типів трансформацій у різних видах текстів. Наприклад, О. Приймачок, аналізуючи переклад прозового твору, відзначає домінування лексичних трансформацій, насамперед заміни, яка реалізується у формі компенсації, конкретизації та генералізації [51, с. 117]. Окрім того, дослідниця описує граматичні заміни на морфологічному й синтаксичному рівнях [51, с. 118], а також аналізує випадки перестановок, додавання та пропусків [51, с. 119].

Зі свого боку, О. Волченко та В. Нікішина класифікують перестановку, заміну, додавання й опущення як форми граматичних трансформацій [8, с. 253]. Лексичні трансформації детально описують В. Горда та Н. Пушик, які акцентують на таких прийомах, як диференціація, конкретизація, генералізація, контекстуальний і антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсація [9, с. 170].

Вагомим є внесок С. Є. Максимова, який систематизує лексичні та семантичні трансформації, зокрема генералізацію, конкретизацію, диференціацію, семантичний розвиток, антонімічний переклад, компенсацію й повну перестановку сегментів тексту. Науковець також описує граматичні трансформації, включно з переміщеннями, граматичними замінами, додаванням і пропусками [38, с. 38–92].

У дослідженні перекладу афористичних висловів Н. Яцків і Л. Цюпа виділяють широкий спектр трансформацій, які охоплюють і лексичний рівень (конкретизація, генералізація, додавання, вилучення, заміна, перестановка), і граматичний (заміна, перестановка, додавання, опущення) [78, с. 127]. Важливо підкреслити, що додавання, вилучення, заміна та перестановка можуть застосовуватися як на лексичному, так і на граматичному рівнях.

У свою чергу, І. Сіняговська наголошує на випадках, коли провести чітку межу між різними трансформаціями практично неможливо, адже в процесі перекладу часто виникають комплексні трансформації, що поєднують декілька простих процедур у різних комбінаціях. Інколи виникає ситуація, коли певну зміни неможливо однозначно віднести до конкретного типу, і вона одночасно має ознаки кількох різновидів трансформацій [63, с. 90].

Таким чином, аналіз українських перекладознавчих студій засвідчує, що, попри різноманіття підходів, використовується схожий термінологічний апарат, а самі класифікації мають багато спільних засад. Однак єдиного універсального підходу до класифікації перекладацьких трансформацій досі не сформовано. У цьому контексті важливо згадати зауваження В. Лободи про те, що термін «перекладацькі трансформації» майже не вживається у «зарубіжних дослідженнях» (переважно англомовних), де натомість функціонують поняття «стратегії», «техніки» чи «прийоми» перекладу [36, с. 73].

У міжнародному науковому дискурсі ключовим автором, на якого орієнтуються дослідники, є П. Ньюмарк. У своїх роботах він аналізує способи розв'язання проблеми семантичної та граматичної нееквівалентності, пропонуючи широкий перелік прийомів перекладу, серед яких трансференція, натуралізація, культурний, функціональний і описовий еквіваленти, синонімія, калька, транспозиція, модуляція, «загальноприйнятий» переклад, «ярлик», компенсація, компонентний аналіз, а також процедури скорочення та розширення [88, с. 81–91].

М. Пінейру, аналізуючи різні класифікації, пропонує власну модель, що складається з трьох ключових прийомів: дослівного, культурного та художнього перекладу [90, с. 128]. Дослідники М. Фебріанто та його колеги, вивчаючи переклад технічних термінів, виокремлюють п'ять прийомів: адаптацію, загальний еквівалент, буквальный переклад, калькування та чисте запозичення [84, с. 121]. Хоча їхній список відрізняється від інших типологій, він, зауважимо, також спирається на концепцію П. Ньюмарка [84, с. 118–119].

У статті М. Ордударі подається повний перелік перекладацьких прийомів Ньюмарка [89, с. 112]. Л. Моліна та А. Албір проводять розмежування між прийомами, стратегіями та методами перекладу, пропонуючи перелік із чотирнадцяти прийомів, серед яких адаптація, посилення, запозичення, калька, компенсація, опис, дискурсивне створення, усталений еквівалент, узагальнення, лінгвістичне посилення та стиснення, буквальний переклад, модуляція, уточнення, скорочення, заміна, перестановка та варіація [89, с. 509–511].

А. Фітерман і Т. Левицька виділяють три основні групи трансформацій: граматичні (перестановки, опущення, додавання, перебудови та заміни частин речень), стилістичні (синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація) та лексичні (заміна, додавання, конкретизація й генералізація понять).

Першою системною класифікацією прийомів перекладу вважають модель канадських лінгвістів Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне, які виокремили сім процедур, що реалізуються на лексичному, морфолого-синтаксичному та комунікативному рівнях. Учені розрізняють прямі прийоми — запозичення, калькування, дослівний переклад — та непрямі, до яких відносяться транспозиція, модуляція, еквівалентність і адаптація. У подальших дослідженнях цей перелік доповнювався прийомами компенсації, експлікації, імплікації, узагальнення, конкретизації тощо [9, с. 157–167].

Ж. Дарбельне та Ж.-П. Віне запропонували концепцію двох груп технічних прийомів перекладу [9, с. 157–167]:

Прямий переклад:

- дослівний переклад;
- калька;
- запозичення.

Непрямий переклад:

- еквіваленція (передача прислів'їв, афоризмів, попереджувальних написів іншими словами);
- транспозиція (заміна частини мови);

- адаптація (заміна культурно маркованих деталей повідомлення);
- модуляція (зміна точки зору).

Американська дослідниця М. Бейкер у роботі "In other words" аналізує стратегії подолання лексичної та граматичної нееквівалентності. Для усунення семантичної невідповідності вона пропонує використовувати ресурси семантичного поля, зокрема заміну гіпонімів гіперонімами за відсутності точного відповідника. Цей підхід класифікується як прийом генералізації [81, с. 79].

Серед різних чинників, що сприяють виникненню лексико-семантичних трансформацій, Н. В. Рибенюк виділяє насамперед багатозначність мовних одиниць, різницю обсягів значень слів, а також роль контексту й особливості сполучуваності [28, с. 254].

І. В. Корунець визначає лексичну трансформацію як заміну одиниці мови оригіналу одиницею мови перекладу, яка не збігається з усталеним словниковим відповідником [28]. Узагальнюючи різні підходи, дослідники виділяють сім основних типів лексичних трансформацій: диференціацію, конкретизацію, генералізацію, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію [17, с. 56].

У теорії перекладу окреслюють низку складних трансформацій, серед яких особливо важливими вважаються конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, змістовий розвиток і модуляція. Диференціація ґрунтується на використанні синонімів для точнішої передачі значення, що є особливо актуальним при перекладі з англійської мови, де численні слова мають широкий семантичний діапазон без точного українського відповідника. Конкретизація, навпаки, передбачає заміну одиниць із широким значенням більш вузькими та деталізованими [4, с. 5].

Як правило, диференціація та конкретизація застосовуються у взаємозв'язку, хоча перша можлива і без другої, тоді як конкретизація без диференціації — ні [17, с. 56]. Протилежним явищем щодо конкретизації є

генералізація, що полягає у заміні спеціалізованих одиниць ширшими за значенням [17, с. 57].

Прийом компенсації використовується у випадках, коли певні елементи оригіналу не мають відповідників у мові перекладу. Він полягає у заміні непередаваного елемента іншим засобом, що виконує подібну функцію. Найчастіше цей прийом застосовують під час передачі гри слів, ідіом, просторіччя та інших стилістично маркованих елементів [65, с. 290–294]. Концепцію компенсації як лексичної трансформації вперше сформулював Я. Рецкер, визначивши її як «заміна елемента оригіналу, який не можна відтворити в перекладі, на елемент іншого порядку...» [70, с. 220].

Антонімічний переклад передбачає зміну стверджувальних конструкцій на заперечні чи навпаки або заміну лексичних одиниць їх протилежними еквівалентами. Такий підхід може застосовуватися для створення виразності та стилістичної гармонії за умови збереження смислового ядра тексту [19, с. 36].

Змістовий розвиток — одна з найскладніших трансформацій, що полягає у «відступі від прямої словникової відповідності...» [17, с. 178], коли перекладач обирає смислово вмотивований варіант, який краще відповідає контекстові. До цього ж типу трансформацій належить цілісне перетворення, описане Я. Рецкером, що може охоплювати як окремі слова, так і цілі синтаксичні конструкції.

Додавання одиниць у перекладі часто спричинене структурними відмінностями між англійською та українською мовами. Оскільки англійські конструкції є компактнішими, український переклад нерідко потребує розширення, аби забезпечити точність та природність викладу [4, с. 136]. Опущення, у свою чергу, використовується для видалення надлишкових елементів оригіналу, які створюють семантичні дублети або порушують норми мови перекладу [39, с. 6; 28, с. 311].

Калькування — це спосіб перекладу шляхом відтворення складових елементів слова або словосполучення їхніми відповідниками у мові перекладу.

Найчастіше цей прийом застосовується до складних термінів, утворених на базі загальновживаної лексики [56, с. 360].

Граматична заміна може стосуватися форм слів, частин мови, структури речення або його типу. Наприклад, заміна множини на однину або минулого часу на теперішній («I didn't understand what he was doing» [103, с. 117] — «Я не зрозумів, що він робить» [98, с. 103]), а також перехід від пасивних конструкцій до активних («The package was brought two days ago» [103, с. 56] — «Пакунок принесли два дні тому» [98, с. 41]).

На рівні частин мови можлива заміна іменника дієсловом («It is my hope that...» — «Я сподіваюсь, що...»), прикметника іменником («Youthful joblessness...» — «Безробіття серед молоді...») або прикметника дієсловом («He is hopeful...» — «Він сподівається...»).

У цій роботі надалі буде використано узагальнену класифікацію, згідно з якою трансформації поділяються на лексичні та граматичні, що дозволяє системно аналізувати способи передачі змісту англomовного тексту в українському перекладі.

Як зазначають дослідниці А. В. Шишко та Г. А. Луканська, переклад в художньому контексті – це варіант відтворення авторського повідомлення мовно-психологічними засобами [232]. Синтез мови та психології, філософське сприйняття повідомлення знайшли своє місце в когнітивній лінгвістиці, що охоплює собою також явище перенесення імені – метафору, тобто цей художній засіб, носій вкладеної в образи та символи ідеї, нерідко перебуває в епіцентрі уваги перекладача.

Те, що ми називаємо “перекладацькими трансформаціями”, не має чіткого визначення, і дослідники загалом розходяться в думках щодо цього поняття – так вважає мовознавиця Є. В. Корнелаєва [123]. Стосовно категоризування підходів перекладу, за своєрідний шаблон сучасні західні науковці беруть концепцію П. Ньюмарка [132], що не вирізняється впорядкованістю, але пропонує натомість вичерпний спектр технік для передачі змісту та форми іншою мовою. Сюди належать: дослівний переклад, трансференція,

натуралізація (фонетична адаптація), культурний еквівалент, функціональний еквівалент, описовий еквівалент, синонімія, калька (through-translation), транспозиція, модуляція, “загальноприйнятий” переклад (recognised translation), ярлик (translation label), компенсація, компонентний аналіз, скорочення та розширення, парафраза, еквівалент, адаптація, виноска [81-92] (український переклад більшості цих термінів – авторства А. М. Козачука [132]).

На цьому ґрунті мовознавці створюють нові, або ж видозмінюють загальноприйняті класифікації, наприклад, класифікації Р. Адачі, структурована на три «парасолькові» групи – вільні, до якої входять інтерполяція (розширення, заміна), усунення (власне усунення), заміна (адаптація, описовий переклад, дискурсивне творення, генералізація, уточнення, транспозиція) та дослівні, в межах якої існує тільки дослівний переклад [123]; Н. К. Тардзенюя [48-56]; своєрідною є типологія М. Р. Пінґейру, інструментарій якої зводиться до трьох компонентів: дослівного, культурного та художнього перекладів [128-130]. Логічно, що не можна вивчати художню метафору цілком у межах однієї з цих класифікацій, адже метафора – це лексика й семантика, і, до прикладу, натуралізація, що має справу із фонетикою, тут не буде доречною.

Майже таку ж у вичерпності своїй, близьку до ньюмарківської класифікацію пропонують Л. Моліна та А. У. Альбір, унаочнюючи кожен прийом зразками перекладу із низки мов; картина така: розширення (amplification), запозичення (borrowing), калька (calque), компенсація (compensation), описовий переклад (description), дискурсивне творення (discursive creation), усталений відповідник (established equivalent), генералізація або ж узагальнення (generalization), лінгвістичне розширення (linguistic amplification), лінгвістичне стиснення (linguistic compression), дослівний переклад (literal translation), модуляція (modulation), уточнення (particularization), скорочення (reduction), заміна (substitution), транспозиція або перестановка (transposition), варіація (variation) [45, 509-511].

Звичайно, класифікація-мастодонт не зможе задовольнити дослідницькі потреби, якщо їй бракує системи, пірамідальної чіткості. Ми можемо користатися із багатой палітри перекладацьких прийомів, виведеної зарубіжними дослідниками, однак, як видно, розлогі змістовні класифікації вимагають точнішої типології. В контексті українського перекладознавства це вже зробила мовознавиця О. О. Селіванова – вона сконструювала класифікаційний «дах» для розсіяного інструментарію, вивівши формальні (лексичні та граматичні) і семантичні (власне семантичні) трансформаційні компоненти.

До лексичних трансформацій належать: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, компенсація, додавання, опущення, змістовий розвиток [5, 143].

Граматичні трансформації – перекладознавець В. Карабан виділяє перестановку, заміну, додавання, вилучення (опущення) та комплексну трансформацію [48, 126].

Бачимо, що погляди на категоризацію в окремих місцях мають точки дотику, створюючи умови для нового пласту – лексико-граматичного, в основі якого лежать звужені З. В. Чепурною до кількох основних способів прийому – антонімічний переклад, описовий переклад, компенсація, до яких можна доєднати і додавання [58, 121].

Семантичні, або ж лексико-семантичні трансформації під собою методологічного групування, як такого не мають, і необхідність їх застосування залежить від контексту, а також психологічного, сприйняттевого, стилістично зумовленого навантаження лексичної одиниці, що спрямовується на читача-перекладача. Якщо лексико-семантичні трансформації передбачають пошук для окремих лексичних одиниць лексичні одиниці, які не є їх словниковими еквівалентами, то можна стверджувати, що тут йдеться про заміну. [33, 95].

Висновки до розділу 1

Метафора як предмет дослідження завжди перебувала у центрі уваги дослідників-лінгвістів, ораторів та філософів. У часи античності, звідки надходять до нас перші згадки про дане явище, метафоричний троп носив у собі характер інструмента, необхідного для риторичного вираження думки. На той час метафору досліджували: Арістотель, Теофраст – в Давній Греції; Ціцерон – в Давньому Римі. У XIX столітті метафора стала предметом дослідження вже у філософському контексті (Ф. Ніцше), а з 30-х років XX століття – у психологічному (Х. Ортега-і-Гассет). Новою стадією у дослідженнях лінгвістичного явища стала праця Лакоффа та Джонсона “*Mataphors We Live By*”, де розглядається теорія концептуальної метафори, подається одна з перших класифікацій даного явища та порушується тема метафоричного перенесення на тлі дискурсу.

Метафора – це складне явище, яке не піддається єдиному поділу на класи, натомість існує ціле розмаїття методів групування. Нами було розглянуто класифікації авторства Дж. Лакоффа та М. Джонсона, Н. Д. Арутюнової, П. Ньюмарка, Л. Бережної.

Розглянуто підходи перекладу метафор, базовий – підхід П. Ньюмарка, що складається з методології перекладу та попереднього аналізу метафори. Ще один метод належить Т. А. Казаковій, який перегукується із системою групування П. Ньюмарка.

Експресивна складова метафори в художньому тексті залежить від індивідуального стилю письменника, його художньої мови, яку можна проаналізувати за системою Е. Араньяна.

РОЗДІЛ 2 МЕТАФОРИ В РОМАНІ ДЕВІДА МІТЧЕЛА

«ТИСЯЧА ОСЕНЕЙ ЯКОБА ДЕ ЗУТА»

Якщо кинемо оком на колаж, складений із найвидатніших плодів творчості західних постмодерністів, то одразу побачимо, що розквіт цього напрямку припадає на 80-ті роки ХХ століття. Це десятиліття особливе не стільки власне розквітом, як тим, що Умберто Еко подарував світові культові «Ім'я рози» (1980) та «Маятник Фуко» (1988); у 1985-му американець Кормак Маккарті публікує свій *magnum opus* «Кривавий меридіан», жанрово, як зазначає перекладач цього твору українською, Максим Нестелеєв, є «історичний роман. А ще фронтирний. І (ревізійоністський, метафізичний пост- чи анти-) вестерн. І алегорія. І частково південна готика. І гностичний трактат. І притча. І ще сага й апокаліптичний роман (Гарольд Блум). І довга сюрреалістична поема (Шейн Шимпф). І, безсумнівно, великий американський роман» – така різнобічна характеристика йде в ногу із фактом того, що Маккарті створив чи не найбільшого лиходія в історії літератури – Суддю Голдена; на початку цієї декади (1981) виходить «Музика води», перший роман американського письменника Томаса Коратессана Бойла, події якого відбуваються у той же час, що й у «Тисяча осей...» – наприкінці ХVII-поч. ХІХ століть – та й жанрово обидва шедеври належать до окресленої канадською дослідницею Ліндою Гатчен історіографічної метапрози (історіографічний метароман) [205, Kusała].

На письменницьку арену Девід Мітчелл виходить у 1999-му році із появою на світ його першого великого твору “Ghostwritten”, що є класичним постмодерном. З часом автор все більш віддаляється, виходить за межі одного префіксу пост- до реакційного постпостмодернізму або ж метамодернізму [2, Beville]. Підсумувавши результати праці науковиці Н. Висоцької та на цьому ґрунті провівши власну розвідку, український дослідник Д. Дроздовський резюмує такі риси молодого явища, яким є постпостмодернізм [165, Дроздовський]:

- жанрова гетерогенність;

- відмова від іронії або синтез серйозного письма із іронією;
- співіснування реалістичного письма із ігровими та експериментальними формами відображення дійсності;
- введення псевдобіографічних, фактологічних та автобіографічних елементів;
- зміщення хронотопу.

Варто зазначити, що в контексті переходу від постмодернізму до постпостмодернізму, розглянутому у згаданій статті, фігурує ще один роман Девіда Мітчелла «Атлас хмар», написаний у 2004-му році. Ірландська літературознавиця Марія Бевіль стверджує, що «Атлас хмар» хоч і не такий експериментальний, як “Ghostwritten”, все ж зберігає за собою ознаки постмодернізму [3, Beville]. Очікувано, що, дрейфуючи далі й далі від початків, Мітчелл писатиме прозу, відірвану від старих шаблонів. І ось у 2010-му році виходить вже п’ята книга під заголовком «Тисяча осеней Якоба де Зута», написана в дусі лінійно вибудованого (псевдо)історичного роману, серйозного у своїй проблематиці та максимально точного у проектуванні тогочасних реалій.

2.1 Семантична класифікація метафор роману «Тисяча осеней Якоба де Зута»

На останніх сторінках книги «Тисяча осеней Якоба де Зута», окрім авторової подяки, історичного контексту подій до та після сюжетної лінії роману, є також подібний до театрального список дійових осіб – від головного героя, Якоба де Зута – і до рабів, що працювали на Дедзімі, від, мабуть, найученішої людини в оповіді, доктора Марінуса – до забобонних японських селян, ченців і черниць. Усі ці персонажі, хай якими важливими чи другорядними вони не були, отримали своє обличчя і вдачу, універсально розписані автором – де прямим текстом, де натяками, де порівняннями, а де й метафорами.

Метафора у цьому романі має унікальні риси, зумовлені як художньою майстерністю слова, що ним володіє Девід Мітчелл, так і й історичним тлом,

розгорнутим на фоні японського міста Нагасакі, його околиць та ледь жевріючої голландської факторії на штучному острові Дедзіма (за українською транскрипцією – Деджіма). Надворі 1799-й рік. До того, у 1795-му році, за підтримки французьких революціонерів, на зміну Республіці Семи об'єднаних провінцій Нідерландів було проголошено Батавську республіку, що проіснувала одинадцять років: “*The Hague is a stage of prancing marionettes tweaked by Paris;*” [ст. 10]; *Гаага – сцена для пухатих маріонеток, яких синає за ниточки Париж;* [ст. 23]; тим часом сильніші сусіди, відчуваючи розпад найбільшої у світі економічної потуги, ласо поглядали на Низинні Землі: “*Prussian jackals and Austrian wolves laugh at our borders: [...].*” [ст. 10]; *пруські шакали й австрійські вовки регочуть на наших кордонах;* [ст. 23]. Звісно, в контексті тодішніх політичних перипетій, ставлення героїв роману до націй (не в сучасному сенсі слова), етнічних груп і рас продиктоване упередженістю й агресією, і воно так було: свідчення цього в реальному часі (далеко не треба йти) можна знайти у хронологічно пізнішому тексті українця Івана Котляревського, в його «Енеїді», а саме – у четвертій частині (перші три було опубліковано у 1798-му році), віршах 11-14, де поет дає карикатурно-тваринний опис європейським націям.

Прагнучи досягти притаманної пост-постмодернізму реалістичності, дотягнутися до «духу часу», Девід Мітчелл спробував показати міжлюдські стосунки без прикрас, хоча реальність могла бути й страшнішою. Особливо чітко це виражено у ставленні до рабів, яких найчастіше називають “*dogs*” (більше 20 випадків), а для загального висловлення злоби, незалежно від етнічної належності та кольору шкіри герої вживають “*bastard*”, що зазвичай перекладається як «*виродок*» або «*погань*». Ще однією закономірністю є те, що тематична група характеру прив’язана до однієї метафори, тоді як зовнішність, риси обличчя або органи, їх схожість до тваринних передається через складну метафору – її треба перекладати описово: “*But, Haga the apenosed druggist raises the obvious objection, ‘the Separate Nation decree forbids any subject to leave Japan, on pain of death.’*” [198]; *Але, - висловлює очевидне*

заперечення Хага, аптекарь із мавпячим носом, - «Декретом про окрему націю» всім підданим під страхом смерті заборонено полишати Японію. [251].

Напевно, найвдалішим прикладом перекладу метафори із застосуванням генералізації є такий: *'Acolyte Chûai! Acolyte Maboroshi! This snow hasn't frozen your bones, I hope? Master Genmu's a heartless one, starving his young mustangs into skeletons.'* [187]; *Послушнику Чуаї! Послушнику Маборосі! Сподіваюся, сніг не проморозив вас до кісток? От майстер Генму безсердечний, виморює голодом своїх молодих жеребчиків так, що вони на скелети схожі.* [238]. Очевидно, що дослівний переклад «мустанг» тут був би недоладним, неприродним у звучанні, але свідомо чи несвідомо перекладачка Олена Любенко додала цьому уривку точності, бо звідки черниця із захованого від людського ока монастиря у глушині ізольованої від світу Японії періоду Едо могла знати про диких коней американських прерій, територій, що ними тоді володіла Іспанська імперія.

У цій роботі було розглянуто 172 зразки метафоричних одиниць в контексті речень, де вони вживаються, і в межах трьох тематичних груп, попередньо визначених: ТГ «Зовнішність», ТГ «Характер», ТГ «Поведінка».

2.1.1 Метафори тематичної групи «Зовнішність»

ТГ «Зовнішність» є найбільшою у відсотковому співвідношенні (48,2%) – тобто 83 одиниці зі 172. *"A smiling youth not yet grown into his ropy body bows." З усмішкою вклоняється інший учень, який ще не переріс юнацьку худорлявість.*

"Ivo Oost: somebody's natural son, with a generous glug of mestizo blood."
«Іво Оост – чийсь позашлюбний син, із чималим доважком крові метиса.»

2.1.2 Метафори тематичної групи «Характер»

ТГ «Характер» налічує 49 метафоричних одиниць (28,4%). *'The would-be cut-throat,' Fischer states, 'is a liar of the blackest dye.' Цей головоріз-невдаха, - заявляє Фішер, - брехун наймерзеннішого татунку.*

Prussian jackals and Austrian wolves laugh at our borders: [...]; пруські шакали й австрійські вовки регочуть на наших кордонах.

2.1.3 Метафори тематичної групи «Поведінка»

Метафори тематичної групи «Поведінка» складають 23,2% (40 од.). *'I never saw his tail, ' agrees van Cleef, 'so far back between his stumpy legs.'* «Я ще ніколи не бачив, щоб він так підібгав хвоста, - погоджується ван Клеєф».

Tomine speaks in a tone as wintry as his demeanour. Тон голосу Томіне не менш зимний, ніж манера триматися.

Проаналізувавши тематичні групи та зробивши підрахунок я дійшов до таких кількісних результатів:

Назва тематичної групи	Кількість (загалом 172 од.)	Кількість у відсотках
ТГ «Зовнішність»	83 од.	48,2%
ТГ «Характер»	49 од.	28,4%
ТГ «Поведінка»	40 од.	23,2%

2.2 Переклад метафор на позначення зовнішності і характеру у романі Девіда Мітчелла «Тисяча осеней Якоба де Зута» в україномовній інтерпретації Олени Любенко

2.2.1 Переклад метафор із повним збереженням метафоричності

Повне збереження метафоричності – 79 одиниць (45,9%). *The executioner is a hawk-eyed samurai whose assistant holds a drum.* Кам – самурай з очима яструба. Його помічник тримає в руках барабан. Саме такі метафори як *hawk-eyed, ape-nosed* перекладаються як з очима яструба, з носом мавпи (або з мавп'ячим носом), тобто тут потрібно здійснити граматичну заміну +

перестановку); можна було б перекласти *яструбозорий*, але це вже має певний гомерівський відтінок, а от *мавноосий* – цілком може підійти.

2.2.2 Переклад метафор із частковим збереженням метафоричності

Часткове збереження метафоричності – 34 одиниці (19,7%). *Aunts Lidewijde and Elisabeth were two such readers, as sagacious as they were rapacious devourers of the word*. «*А тітки Лідевейде й Елізабет були саме такі – розумні і спрагли книжкових знань*». У цьому прикладі, що в оригіналі, що в перекладі, метафора працює у межах семантичної категорії «Гастрономія» – і це, вкупі із заміною описаного в реченні способу споживання, дозволило перекладачці зберегти метафору частково.

2.2.3 Переклад метафор із втратою метафоричності

Повні втрата метафоричності – 59 одиниць (34,3%). Значно вищий показник, ніж у частковому збереженні метафоричності, що може бути зумовлене неперекладними зворотами та ідіоматичними одиницями як у прикладі: “*He cringes at the boorish figure he cut, and vainly edits the script*”. «*Ніяковіє від своєї нечемної поведінки й марнославно редагує сценарій*».

Проаналізувавши перекладну спроможність метафор в межах тематичних груп, я дійшов до таких кількісних результатів:

	Кількість (загалом 172 одиниці)	Кількість у відсотках
Повне збереження метафоричності	79 од.	45,9%
Часткове збереження метафоричності	34 од.	19,7%
Повна втрата метафоричності	59 од.	34,3%

Висновок до розділу 2

У результаті дослідження було проаналізовано метафори у романі Девіда Мітчелла «Тисяча осеней Якоба де Зута», метафори, які є ключовими у творенні загального портрета персонажів; розглянуто способи відтворення цих метафор українською мовою, а звідси, у співставленні оригіналу із перекладом, - визначено міжмовну спільність і відмінність.

Факт того, що перекладачка намагалася зберегти метафоричність під час перекладу (45,9%), з огляду на те, що цей коефіцієнт проти суми часткового збереження метафоричності (19,7%) та повної її втрати (34,3%) кількісно дещо програє, свідчить про аломорфні (словотвірні в контексті синтаксису) особливості обох мов, про складну, експресивну образність письма Девіда Мітчелла, що не так легко дається для перекладу, та й про власне хист перекладачки, яка знає, як текст звучав би більш природньо.

Загальні висновки

У пропонованій магістерській роботі досліджувалися метафори у романі Девіда Мітчелла "Тисяча осей Якова де Зута" та способів їх перекладу в українськомовній інтерпретації Олени Любенко.

У результаті огляду наукових досліджень виявлено, що підходи до вивчення метафор різняться. Зокрема метафора розглядається не лише як стилістичний прийом, а спосіб пізнання світу, за якого нові явища порівнюються зі вже знайомими та метафорично переосмислюються.

У результаті аналізу вказаних метафор виявлено, що найчисленнішими є метафори на позначення зовнішності персонажа, що може свідчити про важливість опису для сприйняття персонажа. Другою за чисельністю є тематична група Характер, що доповнює опис персонажу.

Порівняльний аналіз засвідчує, що ці групи метафор переважають над антропоморфними, які зазвичай домінують у художній літературі. Цей факт указує на специфічність авторського стилю Мітчелла, у якому рух і простір виконують системотвірну функцію.

Таким чином, лексико-семантична організація метафоричного матеріалу прямо корелює з тематикою творів.

З'ясовано, що діалоги в цьому романі побудовані на контрасті між буденною реальністю та абсурдністю ситуацій, у які потрапляють персонажі. Іронічні висловлювання слугують інструментом викриття моральних суперечностей і підсилюють метафоричну природу тексту. Сарказм стає засобом оголення внутрішніх конфліктів подружжя, створюючи ефект «експресивного зсуву», який формує психологічну напруженість.

Експресивність цього твору формується насамперед через наскрізні метафоризовані образи. Мітчелл навмисне повторює та варіює окремі метафоричні конструкції, перетворюючи їх на своєрідні мотиви, що супроводжують героя протягом усієї романі.

Особливістю є те, що ці образи не прив'язані до окремого епізоду чи сцени; вони функціонують як «сміслові репери», які організовують текст на макрорівні та структурують його емоційно-семантичний простір.

У результаті аналізу з'ясовано, що найбільше метафор було перекладено зі збереженням метафоричності, що вказує на високий рівень майстерності перекладачки. Часткове збереження можна пояснити необхідністю наближення образів до реалій української картини світу. Втрата метафоричності при перекладі представлена нечисленною групою, що свідчить про значний внесок до формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьян Е. Л. Художньо-естетичні та експресивно-емотивні потенції авторської метафори (на матеріалі англомовної художньої літератури) // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, випуск 8'2012.
2. Арістотель. Поетика / пер. з старогр. Б. Тен. Київ : "Мистецтво", 1967. 142 с.
3. Арістотель. Поетика. К.: Мистецтво 1967
4. Баллі Ш. Французька стилістика. 2-ге вид., УРСС : Едиторіал, 2001. 392 с.
5. Бережная Л. Метафора как средство оптимизации понимания художественного текста (на материале романа Б. Шлинка «Чтец») // Наукові записки, випуск 138. С. 402-404.
6. Бец Ю. І. Лексичні перекладацькі трансформації у процесі перекладу турецьких науково-технічних текстів українською мовою. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XLVIII-ої Міжнар. наук.-практ. конф., м. Констанца, 7 верес. 2024 р. 2024. С. 93–94
7. Богатирьова С. Т., Трофімова О. В., Островська Ю. К., Курдіна Є. С. Аналітичне читання художнього, газетного і наукового текстів: Підручник з англійської мови для студентів старших курсів спеціальності «Англійська мова та література». – Донецьк: Видавництво Донецького національного університету, 2011. 198 с.
8. Бондаренко Н. Використання граматичних трансформацій при перекладі роману Дж. Остін «Гордість та упередження» з англійської мови. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. № 17. С. 130–134.
9. Вовк В. Н. Мовна метафора в художньому мовленні. Київ : Наукова думка, 1986. 251 с.
10. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник. Київ : Либідь, 2005. 460 с.

11. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
12. Головенко К. Оцінно-експресивна метафора в зіставному аспекті // Наукові записки, випуск 146. С. 61-63.
13. Грабовська З. П. Багатогранність мовної метафори: навчальний посібник/ З. П. Грабовська. Київ: Вища школа, 1997. 8-17 с.
14. Гудманиян А. Г., Баклан І. М. Практичний курс перекладу : підручник для студ. спец. 035 «Філологія» (германські мови та літератури, переклад включно, перша – німецька). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 180 с.
15. Довгалецький М. Поетика (Сад поетичний). Київ : Мистецтво, 1973. 443 с.
16. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред. С. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
17. Журавель Т., Хайдарі Н. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. № 19, т. 2. С. 148–150.
18. Запущляк І. М., Табаран Д. О. Граматичні трансформації у перекладі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок».
19. Kövecses, Z., Metaphor: A Practical Introduction, Oxford University Press 2002
20. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. [3-є вид., доп. і перероб.] Чернівці : ВД «Букрек», 2014. 640 с.
21. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (нім. мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
22. Кіс Т.Є. Формування метафоричної парадигми у процесі еволюції базової метафори. Мовознавство. 2000. № 4–5. С. 52–60.
23. Козачук А. М. Перекладацькі трансформації та прийоми: термінологічні виклики у перекладознавстві. Нова філологія. 2023. №89. С. 129–136.

24. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Юніверс, 2003. 130 с.
25. Корнєлаєва Є. В. Перекладацькі трансформації під час відтворення концептуальних метафор медіа-дискурсу. Львівський філологічний часопис. 2021. №9. С. 123–128.
26. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 464 с.
27. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
28. Кравець Л.В. Метафора // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL : <https://esu.com.ua/article-66695> (дата звернення:21.03.2024)
29. Красуля А. В., Миклащук В. П. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу творів з англійської мови українською (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри»). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81158>
30. Лисенко О. М. Метафора як об'єкт наукових студій // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2017. – вип. 45. С. 22-28.
31. Лисенко О.М. Метафора як об'єкт наукових студій Лінгвістичні дослідження. 2017. Вип. 45. с.22-29.
32. Мітчелл Д. Тисяча осеней Якоба де Зута: Пер. з англ. Харків: Жорж, 2023. 588 с.
33. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018 №32 том 3. С. 105-110.

34. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. 2012. № 50. С. 201–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_50_58

35. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові : монографія. Черкаси : Чабаненко Ю., 2012. 488 с.

36. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

37. Сидорук Г. І., Сухляк В. Ю. Калькування, описовий переклад та підстановки під час перекладу термінології наукових текстів. Filologia, Socjologia i Kulturoznawstwo. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje. 2016. С. 113–114.

38. Скопненко О.І. Класифікація метафори. Київ : Вища школа, 2006. С. 355–449.

39. Слобода Н. В. Синтаксис поетичної метафори. Дніпро : Нац. гірничий ун-т, 2011. 136 с.

40. Стретович Т. П. Класифікаційне розмаїття видів метафор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. 2018 Вип.16. с. 232-239.

41. Сухова А.В. Англomовна новела (XIX–XX ст.): лінгвостилістичний та прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04/Запоріжжя, 2017. 143 с. тексту Донецьк : ДонНУ, 2012. 129 с.

42. Теория метафоры: Сборник: Пер с англ., фр., нем., исп., польск., яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. Ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М.: Прогресс, 1990. – 512 с.

43. Терехова С. І. Вступ до перекладознавства (сучасні проблеми і теорії. Діяльність перекладача. Основи техніки перекладу) : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. і перероб. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. 163 с.

44. Ткаченко О.Б. Українська мова: енциклопедія. Київ: "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

45. Федоров Д. А. Феномен полисемии слов в прото-лингвистическом учении Цицерона // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2015. №2 (92). С. 62-66.

46. Шалимова Д. В., Шалимова И. В. Переводческие приемы Питера Ньюмарка на материале переводов метафор в произведениях Стивена Кинга // Вестник Кемеровского государственного университета. 2020. Т. 22. № 1. С. 278-287.

47. Шишко А. В. Мова та мовлення: фундаментальні парадигми розвитку: Колективна монографія. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. 264 с.

48. Ясинецька О. А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу // «Філологічні трактати», № 1' 2010. С. 96-100.

49. Dancygier, B., Sweetser, E., *Figurative Language*, Cambridge University Press 2014

50. Fadaee, E., Symbols, metaphors and similes in literature: A case study of "Animal Farm" // *Journal of English and Literature* Vol. 2(2), pp. 19-27, February 2011.

51. Fantham, E., *The Roman World of Cicero's De Oratore*, Oxford University Press 2004

52. Kofman, S., *Nietzsche et la Métaphore*, Payot, Paris 1972

53. Lakoff, G. and Johnson, M., *Metaphors We Live By*, Univ. of Chicago Press 1980

54. Mitchell D. *The Thousand Autumns of Jacob de Zoet*. Sceptre, 2010. 469 p.

55. Molina L., Albir A. H. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta*. 2002. No. 47(4). P. 498–512.

56. Newmark P. *A Textbook of Translation*. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo: Prentice Hall, 1988. 292 p.

57. Newmark, P., *Approaches to Translation*, Prentice Hall, New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo 1988.

58. Nietzsche, F., Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne [https://www.geisteswissenschaften.fu-berlin.de/v/interart/media/dokumente/laborator-reader/Wilson_Text_Nietzsche_dt.pdf] // Freie Universität Berlin Fachbereich Philosophie und Geisteswissenschaften (дата звернення: 01.04.2022).

59. Pinheiro M. R. Translation Techniques. Communication and Language at Work. 2015. No. 4. P. 121–144.

60. Reddy, M. J., The Conduit Metaphor – A Case of Frame Conflict in Our Language about Language 1979

61. Richards, I. A., The Philosophy of Rhetoric, New York 1936

62. Sjöblad, A. (2009). Metaphors Cicero lived by: The Role of Metaphor and Simile in De Senectute. Centre for Languages and Literature, Lund University.

63. Tardzenyuy N. C. Revisiting Translation Strategies and Techniques. International Journal of Comparative Literature & Translation Studies. 2016. Vol. 4. No. 4. P. 48–56.